क्र.नं.१३

संस्कृत

॥ एकाक्षरी निघंट ॥

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(1)

॥ एकाक्षरीनिघंटप्रारंभः ॥

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(2)

१ श्रीगुरुभ्यो नमः॥ अकारो वासुदेवस्यादाकारोस्त्र पितामहः॥
इकार उच्यते कामो लक्ष्मीरीकार उच्यते॥१॥ उकारः शंकरः
प्रोक्तो ऊकारस्त्वापि रक्षणो॥ ऋकारो देवमातास्याद्दकारो द
नुजप्रसूः॥२॥ लृकारो देवमाता लृ देस्य माता प्रकीर्तिता॥ लृ
कारो देवयोनीनां लृमाता सा इरुच्यते॥३॥ ऐकार उच्यते वि
ष्णु रैकारश्च महेश्वरः॥ ओकारश्च ब्रह्मवेदस्स्ता औका
रानंत उच्यते॥४॥ अं स्यात्तु परमं ब्रह्म अकारे स्यान्महेश्वरः॥ १
कः प्रजापति रुद्दिष्टः को वायुरिति शब्दितः॥५॥ कश्चोत्मे

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(2A)

निःसिषाख्यातः कः प्रकाश उदाहृतः ॥ कः शिरो बलमाख्यातो कः सु
रवश्च प्रकीर्त्तितः ॥६॥ कुः पृथिव्यां समाख्यातः कुशब्दः कुत्सितेष्विच ॥
खमिंद्रियं समाख्यातं खमाकाशमुदाहृतं ॥ त्रिदिवेपि च खं प्रोक्तं सु
खे शून्ये च खं स्मृतं ॥ गो गाथा प्रतीकः द्विपो गंधर्वो गः प्रकीर्त्तितः ॥८
गं गीते च समाख्यातं ॥ गाथा गो ध्वान्तः सरस्वती ॥ घो घंटीशः समाख्या
तः किंकिणी घा प्रकीर्त्तिता ॥ ९ ॥ हनने घः समाख्यातो घा घने मूर्ध्नि
च स्मृतः ॥ ङः कथ्यते खः प्रोक्तो ङकारो विषयस्पृहा ॥ १० ॥ ङ
कारं भैरवं प्रोक्तो ङः स्मरः घ्रिं घ्रेणावपि ङः अनघा समाख्या

गं तद्विधर्तयस्मा सौख्यं तोयं तद्विति नाडं
गौः छंदसि गौः स्वर्गः २५

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(3)

तोविद्वद्भिः त्रावत्रासने ॥११॥ चक्षुः इमासमारव्यातोरक्तस्करक्ष उदाहृतः ॥ निर्मलेच्छः समारव्यातस्तरापीच्छः प्रकीर्त्तितः ॥१२॥ छेदनेच्छः समारव्यातोविद्वद्भिः त्रावत्रासने ॥ जस्कजेतरिविहेये विगतेजः प्रकीर्तितः ॥१३॥ विगतेजः समारव्यातोजननेजः प्रकीर्तितः ॥ नसोवासिपित्राचालुजीवनेपितयेक्च १४॥ लेघावातेक्षकारस्या अष्टेक्षसमुदाहृतः ॥ नकारोगायनेप्रोक्तो नकाराघर्घरे ध्वनो ॥१५॥ पृथिव्यां कलंकेटः टो ध्वनोकरवेपिटः ॥ वामहेत्रा समारव्यातः ठश्चचन्द्रन्येप्रकीर्तितः १६

(3A)

व्हृ ध्वनौ च ठः प्रो चन्द्रस्तथा चंद्रस्य मंडले। डकारः शंकरे प्रोक्तो। डका
रो ध्वनिरुच्यते। ढकारः कीर्तिता ढक्का निर्गुणे च ध्वनावपि। णका
रः कीर्तितो ज्ञाने या स्त्री ध्येपि कथ्यते॥ १८॥ तकारः कीर्तितस्त्रो
रे क्रोडपुच्छेपि कीर्तितः॥ शिलोच्चये थकारस्याप्यकारो भयल
क्षणे॥ १९॥ दे कलत्रे बुधैः प्रोक्तो च्छेदे दाने च दातरि। ध [illegible] वध
ने च धने द्रोच धाता धाधी मतिमता॥ २०॥ संपत्तौ च तथा धस्या
च्छश्रेवने यचिंतयोः॥ ध[illegible]भारे वित्तज्ञो च पांडुने धरपातु
धः॥ २१॥ नकारो युगते चंद्रे तु स्तुतौ च प्रकीर्तितः॥ नेत्रौ [illegible] नी

Joint project of Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

३ समाख्याताचरणेनोऽप्रकीर्त्तिता ॥२२॥ पवनेपः समाख्यातः पाच
पानेच पातरि ॥ झंझावातः फकारस्यात्स्फा ह्वानेचप्रकीर्त्तितः ॥२३॥
(५) फूत्कारेपिच फूः प्रोक्तस्तथा निष्फलभाषणे ॥ बकारोवरुणः प्रोक्तः
कलशोबउदीरितः ॥२४॥ पक्षीचयोनिगदितोगगनं बउदाहृतं ॥
नक्षत्रं भंतथाकान्तिं भ्रमरोभंसगेचभां ॥२५॥ दीप्तिस्त्रीभूस्तथाभू
मिर्भीयंस्त्रीः कथिताबुधैः ॥ मः शिवश्चंद्रमावेधामालक्ष्मीश्च ३
प्रकीर्त्तिता ॥२६॥ माचमातरि मानेच बंधनेम्रः प्रकीर्त्तिता ॥ यश्शो
यः कथितः श्लेष्ठेयोवायुरितिशब्दितः ॥२७॥ यानेयातरिय ॥

(5A)

स्यागे कथितः शब्दवेदिभिः ॥ रश्च कामे निले वन्हौ रुः शब्देपि प्र
र्त्तितः ॥ २८ ॥ धने रैः स्यात्तु ऋमिश्च रुस्र्ये च प्रकीर्त्तितः ॥ दीप्ति लो
लावलिः स्त्री मिता लीस्त्रयं चापि संगतिः ॥ २९ ॥ लावण्ये लवणे चंद्रे
लोदाने च प्रकीर्त्तितः ॥ लीश्च श्लेषे लये चैव लः स्वेष्टे कथितो बु
धैः ॥ ३० ॥ सांत्वने वरुणे वाते वस्तनुः समुदाहृतः ॥ वदंति शं बुधाः
शेषे शूः शूरे तु निगद्यते ॥ ३१ ॥ शीश्च शयन मित्याहुर्हिंसाशी
श्च निगद्यते ॥ षकारः कीर्त्तितः श्रेष्ठो षुश्च गर्भ विमोचने ॥
३२ ॥ सपरोक्षे समाख्यातः सा च लक्ष्मी निगद्यते ॥ ६

(5)

४ सकोपवारणे हस्याद्प्स्थिलिनिकथ्यते ॥ ३४ ॥ हाहेतिदुःप्रकाशि
तोविज्जंसेहः अकीर्तितः ॥ हासत्रक्षः द्विरस्तुस्यात्क्षोवक्षासि
चकथ्यते ॥ ३६ ॥ क्षांक्षेत्रेचपुरीप्रोक्तः क्षःक्षपर्यान्तयोर्बरो ॥ ३७ ॥
॥ इतिवररुचिकृतैकाक्षरनिघंटः समाप्तः ॥ छ ॥
शके १७[redacted] वर्षे सौम्यनामसंवत्सरे वैशाखवद्यछचैलदश्यांमं
दवासरे मिरजकरोपनामजयतीर्थेन इदंपुस्तकंलिखितं ॥ ८
छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com